

FİDANCILIK SEKTÖR ARAŞTIRMA RAPORU

KASIM 2019

Hazırlayan

Taner HACIOĞLU

Dış İlişkiler, Sanayi ve Proje Sorumlusu

İçindekiler

A.TÜRKİYE'DE FİDANCILIK SEKTÖRÜ	4
B. CEVİZ FİDANI VE ÜRETİMİ	7
C. BANDIRMA'DA CEVİZ FİDANCILIĞI	8
D. FİDANCILIK SEKTÖR ANKET ÇALIŞMASI.....	9
a)Fidancılık Sektör Anket Çalışması Cevapları	9
b) Firmaların Yaşadığı Sorunlar İle Alakalı Çözüm Önerileri	10
KAYNAKLAR	12

Tablo Listesi

Tablo 1. 2018 Yılında En Çok Üretimi Gerçekleştirilen Meyve Fidanı Çeşitleri ve Miktarları	4
Tablo 2. Meyve ve Asma Fidanlarının GTIP Kodları	5
Tablo 3. Yıllar İtibari İle Fidan İhracat ve İthalat Değerleri (milyon dolar)	5
Tablo 4. 2017 Yılı Türkiye'nin En Fazla Fidan İhracatı Yaptığı Ülkeler ve Fidan Türleri	6
Tablo 5. Toplam Fidan İhracatında İllere Göre Dağılım	6
Tablo 6. 2018 Yılı İtibari ile Ceviz Fidanı İlin Yapılan Sertifikalandırma Miktarları	7
Tablo 7. Türkiye'de Üretimi Yapılan Ceviz Çeşitleri	8
Tablo 8. Anket Çalışması Neticesinde İşletme Faaliyetleri Bazında Firmaların Gelecek Yıl Beklentileri .	9

B. TÜRKİYE’DE FİDANCILIK SEKTÖRÜ

Türkiye, birçok meyve türünün anavatanı, meyvecilik kültürünün beşiğidir ve dünya meyve endüstrisinde lider ülkelerden birisidir. Ekolojik olarak ılıman ve subtropik meyve yetiştiriciliği için oldukça uygun iklimsel ve lojistik koşullara sahip olan Türkiye için Dünya fidancılık sektöründe yaşanan gelişmeler yeni dış pazar fırsatları doğurmuştur. Son yıllarda Türkiye fidancılık sektöründe, önemli gelişmeler yaşanmakla birlikte yeni Pazar fırsatlarından istenilen düzeyde faydalanılabildiği söylenemez.

1930’larda kamu tarafından gerçekleştirilen Türkiye fidan üretiminde, 90’lı yıllardan sonra kamu kuruluşlarının payı sistemli olarak azaltılmış, özel sektörün payı artmaya başlamıştır. Özel sektör işletmelerin büyük çoğunluğu Ege, Marmara ve Akdeniz Bölgelerinde bulunmaktadır. Türkiye’de halen kamu ve özel sektör tarafından meyve fidanı üretilmekle birlikte üretimin yaklaşık %95’i özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de sertifikalı/standart meyve ve asma fidanı/fidan üretim materyali üretimi, 2014 yılında, 2005 yılına göre yaklaşık 3 kat artış göstermiştir.

Türkiye 10 yıl öncesine kadar yoğun olarak fidan ve anaç ithal eder durumdayken; özel sektör tarafından yapılan yatırımlar sayesinde fidan üretimi son 5 yıl içerisinde iki katına çıkmış fidan ihracatı da aynı oranda artmıştır. Ancak; fidan üreticilerinin birçoğu hâlen geleneksel yöntemlerle fidan üretmeye devam ettiği için üretim ve ihracattaki bu artış; dünya meyve fidanı pazarından almayı hak ettiğimiz payın çok gerisindedir. Fidan üretimi ile alakalı üretilen fidanların sertifikasyon işlemleri baz alınarak alınan verilere göre, 2018 yılında kamu ve özel sektöre ait toplam 106.580.329 adet meyve ve asma fidanı üretilmiştir. Bu üretimin, 303.377 adet Ön temel, 58.768 adet Temel, 52.426.095 adet Sertifikalı, 53.792.089 adet Standart sınıfta sertifikalandırılmış ve 43 farklı meyve fidanı çeşidinde yapılmıştır.

Sıralama	Çeşit	Sınıflar				TOPLAM
		Ön Temel	Temel	Sertifikalı	Standart	
1	Elma	400	11.830	22.334.580	4.487.070	26.833.880
2	Ceviz	23.900	1.115	7.179.670	15.448.477	22.653.162
3	Şeftali		200	5.333.390	5.111.236	10.444.826
4	Kiraz	5.000	7.800	3.974.350	3.352.879	7.340.029
5	Zeytin	35.700	3.600	1.559.490	5.280.190	6.878.980
TOPLAM		303.377	58.768	52.426.095	53.792.089	106.580.329

Tablo 1. 2018 Yılında En Çok Üretimi Gerçekleştirilen Meyve Fidanı Çeşitleri ve Miktarları

Türkiye’nin fidan ihracatında kapsam, TÜRKTOB ve FÜAB’tan elde edilen veriler doğrultusunda belirlenmiş olup Tablo 2’deki ürün gruplarını içermektedir. Belirlenen bu kapsam, dünya fidancılık verilerinde kullanılan kapsamdan farklı olduğundan dünya verileri içinde yer alan Türkiye’ye ait rakamlarla farklılıklar olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

GTIP KODU	TANIM
0602.10.10.00.00	Köklendirilmemiş asma çelikleri ve daldırmalar
0602.10.90.00.00	Diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar
0602.20.10.00.00	Asma; aşılı/köklendirilmiş
0602.20.20.00.00	Meyveleri/sert kabuklu meyveleri yenilen canlı ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar (asma hariç)
0602.20.30.00.00	Canlı narenciye fide ve ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar hariç
0602.20.80.00.19	Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar
0602.90.30.00.00	Sebze ve çilek fideleri

Tablo 2. Meyve ve Asma Fidanlarının GTIP Kodları

Fidan ihracatının yıllar içinde gelişimine bakıldığında incelenen yıllar içinde, 2012 yılında bir önceki yıla göre %6'lık düşüşün ardından sürekli artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Oransal olarak en dikkat çekici artışın, bir önceki yıla göre %182,5 artışla 2016 yılında gerçekleştiği, ihracat değeri bakımından en yüksek rakama 30,6 milyon dolar ile 2017 yılında ulaşıldığı görülmektedir.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İthalat	3,1	5,3	8,3	5,4	4,3	2,5	1
İhracat	5,5	4,2	3,7	9,7	27,4	30,6	37,4
İthalat - İhracat Toplamı	8,6	9,5	12	15,1	31,7	33,1	38,4
Dış Ticaret Dengesi	2,4	-1,1	-4,6	4,3	23,1	28,1	36,4
Karşılama Oranı %	177	79	44,5	179	637	1224	3740

Tablo 3. Yıllar İtibari İle Fidan İhracat ve İthalat Değerleri (milyon dolar)

Ülkeler bazında bakıldığında Türkiye'nin 2017 yılında fidan ihracatının yarısından fazlasını Orta Asya ülkelerine gerçekleştirdiği (Kazakistan, Özbekistan, Azerbaycan, Türkmenistan) görülmektedir. En çok ihracat yaptığı Avrupa ülkesi olan Almanya'ya toplam fidan ihracatının %13'ünü gerçekleştirmiştir. İhracat yaptığı bir diğer önemli Avrupa ülkesi ise ihracatın %7,4'ünün gerçekleştirildiği Hollanda'dır

Ülke Adı	Değer Olarak En Fazla İhraç Edilen Fidan Türleri	Ülkeye İhraç Edilen Fidan Türleri İçindeki Payı (İhracat Değeri olarak %)	Türkiye'nin İhraç Ettiği Aynı Fidan Türünün Toplamı İçindeki Payı (İhracat Değeri olarak %)
Özbekistan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	98%	52%
	Sebze ve çilek fideleri	2%	14%
Almanya	Diğer üretim materyalleri	100%	54%
Azerbaycan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	95%	12%
	Asma	3%	91%
Hollanda	Diğer üretim materyalleri	97%	30%
	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	3%	0,3%
Türkmenistan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	82%	6%
	Sebze ve çilek fideleri	16%	18%
Gürcistan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	75%	6%
	Sebze ve çilek fideleri	13%	14%
Bulgaristan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	100%	4%
Sırbistan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	100%	3%
Kazakistan	Meyve fidanı (asma ve narenciye hariç)	100%	2%

Tablo 4. 2017 Yılı Türkiye'nin En Fazla Fidan İhracatı Yaptığı Ülkeler ve Fidan Türleri

Türkiye fidan ithalatının genel çerçevesine bakıldığında, düşüş eğiliminin hâkim olduğu görülmekle beraber, 2015 yılında önceki yıla göre %42'lik bir artış gerçekleşmiş, sonraki yıllarda ithalat tekrar düşüş eğilimine girmiştir. İncelenen yıllar arasında en düşük seviyeyi 2,5 milyon dolar ile 2017 yılında görmüş olan fidan ithalatı, 2011 yılına göre %72 oranında azalmıştır.

Sıralama	İl	İhracat Değeri (dolar)	Yüzde
1	Isparta	9.198.988	35,40%
2	Balıkesir	4.865.564	18,70%
3	İzmir	4.484.624	17,30%
4	Bursa	2.959.040	11,40%
5	Mersin	1.465.040	5,60%
6	Antalya	786.325	3,00%
7	Adana	640.172	2,50%
8	Denizli	587.590	2,30%
9	Trabzon	289.577	1,10%
10	Yalova	210.609	0,80%
Türkiye Toplamı		25.957.454	100%

Tablo 5. Toplam Fidan İhracatında İllere Göre Dağılım

B. CEVİZ FİDANI VE ÜRETİMİ

Sert kabuklu meyve türlerinden birisi olan ceviz genel olarak yeryüzünde ılıman ve serin-subtropik iklimlerde doğal olarak yetişen bir türdür. Ceviz sistematik olarak *Dicotyledoneae* sınıfı, *Juglandales* takımı, *Juglandaceae* familyası ve *Juglans* cinsi içinde yer almaktadır. Bu cinsin özelliği olarak içerdiği bütün türler aromatik yapraklara sahiptir, kışın yaprağını döker, sürgünlerin öz kısmı lamellidir ve değişik büyüklüklerde sert bir kabuğun içinde bulunan ve aslında tohum olan yenilebilir meyveleri vardır. *Juglans* cinsi içinde en çok *J. Regia* L. türünün kültürü ve ticareti yapılmaktadır. Kültür cevizinin ana vatanı Güneydoğu Asya'da Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden başlayarak Kafkaslar ve İran'ı içine alan bölge ile buradan doğuya doğru Türkmenistan'ın güneyi, kuzey Afganistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve batı Çin arasında kalan Orta Asya ve buradan da güneydoğuya doğru kuzey Pakistan, Keşmir, Nepal ve kuzey Hindistan ile Tibet'i kapsayan Himalaya'lar bölgesidir.

Ceviz ağaçları istenilenden daha çok, gelişip yayılmaya ve en aşağıdaki ana dalların alt taraflarında sürgün geliştirmeye eğilim gösterirler. Eğer bu alt dallar, her yıl budamadan bırakılacak olursa, yere yakın veya yerde olacaktırlar. Ceviz ağaçlarının haddinden fazla büyümesi budamayı, ilaçlamayı ve meyve derimini zorlaştırır, hatta imkânsız kılar. Meyvesi için yetiştirilen ideal ceviz ağacı orta derecede büyümeli, giderek büyüme hızı yavaşlamalı, verime yatmalı ve meyve vermelidir.

Ceviz ağaçları gösterişli ağaçlar oldukları için, süs bitkisi olarak ev bahçelerine çokça dikilirler. Böylece hem gölgesinden istifade edilir, hem de evin ihtiyacı olan ceviz sağlanmış olur. Şayet ceviz ağacı süs bitkisi olarak düşünülürse, ağacın nispeten dikine büyümesi istenir ve budama gerektireceği için fazla dallanması istenmez. Böyle ağaçlarda orta derecede ürün, ağır meyve tutumuna tercih edilir. Çünkü fazla meyve tutumu, fazla dal kırılmasına ve buna bağlı olarak fazla budamaya ihtiyaç gösterecektir.

T.C. Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü tarafından 2018 yılı sertifikasyon sınıflarına göre sertifikalandırılan türlere göre fidan miktarları incelendiğinde; elmadan sonra en çok sertifika verilen fidan türü ceviz olmuştur. Toplam 22.653.162 adet ceviz fidanından 7.179.670 adedi sertifikalandırılmıştır.

Tür	Sınıflar				TOPLAM (adet)
	Ön Temel	Temel	Sertifikalı	Standart	
Ceviz	23.900	1.115	7.179.670	15.448.477	22.653.162

Tablo 6. 2018 Yılı İtibari ile Ceviz Fidanı İçin Yapılan Sertifikalandırma Miktarları

Türkiye genelinde üretimi yapılan ceviz fidanı çeşitleri incelendiğinde ise, birbirinden farklı 24 değişik çeşidin yetiştirildiği görülmektedir. İlgili fidan çeşitleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Miktarlar incelendiğinde ise, sırasıyla Chandler, Şebin, Bilecik, Kaman 1, Maraş-18 ve Fernor çeşitleri en fazla üretilen fidan çeşitleri olmuştur.

Ceviz Fidanı Çeşitleri		
Altınova-1	Kaman 1	Şen - 1
Balaban	Kaplan-86	Şen - 2
Bilecik	Maraş-18	Tokat - 1
Chandler	Niksar 1	Yalova - 1
Fernette	Oğuzlar 77	Yalova - 2
Fernor	Pedro	Yalova - 3
Franquette	Sütyemez 1	Yalova - 4
Gültekin - 1	Şebin	Yavuz 1

Tablo 7. Türkiye’de Üretimi Yapılan Ceviz Çeşitleri

C. BANDIRMA’DA CEVİZ FİDANCILIĞI

Bandırma ve çevresinde ceviz üretimi 1980’li yılların başında Sahil Yenice mahallesinde başlamış, zamanla kırsal mahalleleri olan Ömerköy, Erikli ve Dutlman gibi kırsal mahallelerinde de yaygınlaşmıştır. 2018 yılı itibari ile Bandırma’da toplam 105 üretici tarafından 2016 yılında 5 milyon 642 bin adet olan ceviz fidanı üretimi, 2017 yılında 977 dekar alanda 9 milyon 161 bin adet sertifikasız standart, 694 bin adet sertifikalı olmak üzere toplam 9 milyon 855 bin rakamına ulaşılmıştır. Toplam üretim alanı olarak ise 1500 dekara yakın bir alanda fidan üretimi devam etmektedir.

Bandırma ve çevresinde ceviz fidanı sektöründe üretimde yakalanan rakamlar, Bandırma’nın Türkiye’nin ceviz fidanı üretim merkezi haline geldiğini gösteren en büyük kanıttır.

Üretilen ceviz fidanları kendisine global pazarda da yer bulmakta olup, aralarında Arnavutluk, İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Gürcistan, Azerbaycan, Bosna Hersek, İngiltere, İran, İspanya, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Litvanya, Lübnan, Macaristan, Makedonya, Moldova, Özbekistan, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Yunanistan’ın yer aldığı 25 ülkeye pazarlanmaktadır.

Bandırma’da üretimi yapılan ceviz fidanı çeşitleri arasında; Chandler, Fernette, Fernor, Franquette gibi yabancı menşeli fidanlar ile Şebin, Bilecik, Yalova 1, Kaman 1 gibi yerli menşeli fidan çeşitleri bulunmaktadır.

Fidan Üreticileri Alt Birliği’nin Ekim 2019 Üye Kataloğu incelendiğinde Balıkesir il genelinde toplam üye sayısının 114 olduğu görülmüştür. Bu üreticilerin ise 77 adedi Bandırma ilçesi sınırlarında faaliyet göstermektedir. İl genelindeki FÜAB a kayıtlı fidan üreticilerini % 68’inin Bandırma da

bulunması, il ve bölge açısından Bandırma'yı ceviz fidancılığı konusunda en önemli merkezlerden biri yapmaktadır.

D. FİDANCILIK SEKTÖR ANKET ÇALIŞMASI

Bandırma Ticaret Odası'nda kayıtlı bulunan aktif 69 adet fidan üreticisi firma bulunmaktadır. Fidan üreten işletmelere Google Form vasıtasıyla fidancılık sektörü ile alakalı sorunları ve beklentilerine yönelik anket düzenlenmiş, gelen yanıtlara göre yapılabilecek faaliyetler belirtilmiştir. Bu anket çalışmasına toplam 8 adet firmadan yanıt gelmiş, ayrıca telefon ile arama yöntemi ile 12 adet firma ile daha anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Toplam 20 firma ile yapılan 7 soruluk anket çalışmasının sonuçları aşağıda sırası ile belirtilmiştir.

a)Fidancılık Sektör Anket Çalışması Cevapları

1)Sektörünüzde Firmanızın Tanımı

Firmaların 5 adedi fidan üretimi, 3 adedi hizmet, 1 adedi alım – satış ve 9 adedi ise hem üretim hem de alım satım faaliyetinde bulunduğunu belirtmiştir.

2) Firma Çalışan Sayısı

Firmalardan 17 adedi 1 – 9 arası personel, 1 adedi 99 ve üzeri personel (anketin yanlış işaretlenmesi olasılığı yüksek) istihdam ettiğini belirtmiştir. 2 işletme ise fikir beyan etmemiştir.

3) Fidancılık Sektöründe Karşılaşılan En Önemli ve Acil Sorun

Anket özelinde firmaların sektörleri ile alakalı toplam 9 farklı acil sorun beyan etmişlerdir. Sorun olarak çoğunlukla kaçak fidan üretimi ve üretilen fidanların ihracatı ile ihracat esnasında karşılaşılan sorunlar dile getirilmiştir. Bunun dışında;

- Kalite üretimin yapılamaması
- Daha küçük ölçekli firmalara desteklenmemesi
- Kooperatifçiliğin destek bulamaması
- Pazar bulma ile alakalı sorun yaşandığı bildirilmiştir.

4) Bir Önceki Yıl Gözönüne Alındığında Sektör ile Alakalı Gelecek Beklentisi

Ankete katılan firmalara firmaların üretim miktarları, satış miktarları, iş gücü ihtiyacı ve yatırım yapma ihtimalinin hakkında gelecek beklentisi sorulmuştur. Yanıtlar genel olarak incelendiğinde, firmalar genel olarak bir önceki yıla göre ilgili konularda radikal bir değişiklik beklememektedir.

Firmanın Beklentisi	Çok Daha Kötü	Daha Kötü	Aynı	Daha İyi	Çok Daha İyi
Firmanızın Üretim Miktarı	0	3	10	5	0
Firmanızın Satış Miktarı	0	3	10	5	0
Firmanızın İş Gücü İhtiyacı	0	2	12	4	0
Firmanızın Yatırım Yapma İhtiyacı	1	5	7	5	0

Tablo 8. Anket Çalışması Neticesinde İşletme Faaliyetleri Bazında Firmaların Gelecek Yıl Beklentileri

Firmaların gelecek beklentisi ile alakalı en pozitif olduğu konular; işletmenin üretim miktarı ile satış miktarıdır. Gelecek yıl projeksiyonunda yatırım yapabilme ihtimali işletmeler tarafından en negatif olan konu başlığı olarak belirtilmiştir.

5) Sektör ile Alakalı Eğitim İhtiyacı

Ankete katılan firmalardan 11 tanesi herhangi bir eğitim ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Eğitime ihtiyaç duyduğunu belirten firmaların talep ettikleri eğitim konuları;

- Satış ve üretim teknikleri
- Kooperatifleşme
- Pazarlama
- Finansal eğitim
- Yabancı dil eğitimi şeklinde olmuştur.

6) Sektör ile Alakalı Yapılabilecek Toplantı Konuları

Ankete katılan firmalar toplamda 8 farklı konuda toplantı yapılabileceğini beyan etmişlerdir. Bu konulardan kaçak fidan üretimi, AB ülkelere yapılmakta olan ihracat sorunlarının çözümü ve yurtdışı ürün pazarlaması en çok talep edilen toplantı konuları olmuştur. Bu iki konu dışında;

- Doku Kültürü Labaratuvarı kurulumu
- Fidancılık sektörünün geleceği
- Sertifikasyon
- Kooperatifleşme
- Doğru tarım uygulamaları olmuştur.

7) Sektörün Türkiye ve Global Pazarda Rekabetçiliği

Bandırma Ticaret Odası üyesi fidan üreticileri katıldıkları ankette, sektörel olarak rekabetçi olduklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan firmaların % 45'i sektörün rekabetçi olduğunu, % 30'u ise rekabetçi olmadığını beyan ederken, % 25'i bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

b) Firmaların Yaşadığı Sorunlar İle Alakalı Çözüm Önerileri

Bu bölümde ankete katılım sağlayan firmaların acil olarak çözüm bulunmasını talep ettiği sorunların çözümü hakkında yapılabilecek çalışmalar belirtilmiştir.

1) Kaçak Fidan Üretimi: 5553 nolu Tohumculuk Kanunu, Ceza hükümleri 12. Maddesine göre, "Bakanlıktan yetki almadan tohumluk yetiştiren, işleyen, satışı hazırlayan, dağıtan veya satan kişi veya

kuruluşlara idari para cezası verilmesine rağmen, kaçak fidan üretimi ve korsan satış sektörün en önemli sorunlarından biridir. Bu sorunun en önemli çözüm yolu; İl Tarım Müdürlükleri ve bütün İlçe Tarım Müdürlükleri tarafından yapılacak denetlemelerin sıklaştırılması olacaktır. Ayrıca bu konuda Fidan Üreticileri Alt Birliği'n de Tarım Müdürlüklerine desteklemesi, yapılacak denetleme işleminin daha verimli olmasını sağlayacaktır.

2) Kalite Üretimin Yapılamaması: Ceviz fidancılığı sektöründe kaliteli üretimin yapılamaması sorunu sebebi ile firmalar, müşteri memnuniyetinde düşme, özellikle global pazarlara yapılacak ticaret hareketliliğinin azalması gibi sonuçlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunun çözümü için yapılabilecek faaliyetler;

- Fidancılık sektöründe özellikle fidan üretimi esnasında yaşanan hataları minimize edilmesi için eğitim, yayım ve danışmanlık programları ve sertifika eğitimlerinin düzenlenebilir. Bu bağlamda üreticiler üretim konusunda bilinçlendirilerek kalite sorunları ortadan kaldırılabılır.
- Fidancılık konusunda gelişmiş olan İspanya, Şili gibi ülkelerde üretim yerinde görülmesi amacıyla AB projeleri kapsamında hazırlanacak Erasmus KA2 projelerine başvuru yapılabilir ve kaliteli üretim ve yeni teknolojiler hakkında bölge üreticisinin bilinçlendirilebilir.
- Ürün kalitesini artırmaya yönelik yöntemlerin belirlendiği projeler ilgili kurumlara sunulabilir ve sonuçlarını yaygınlaştırılabilir.
- Özellikle ihracatta yaşanan kalite problemlerini azaltmak için Türkiye'deki standartların yurtdışı örnekleri seviyesine taşınması çalışması yapılabilir.
- Bandırma ve çevresindeki fidan ve tarım üreticileri için Doku Kültürü Laboratuvarı kurulması için çalışmaların başlatılabilir. Bu bağlamda bölgede kurulması planlanan Laboratuvar için fizibilite çalışması ve projenin fizibl çıkması halinde kurulumu hakkında ilgili kurum ve kuruluşlar nezninde girişimde bulunulabilir.

3) Daha Küçük Ölçekli Firmaların Desteklenmemesi:

- Genellikle küçük ve orta boy işletme olarak faaliyet gösteren fidan üreticilerinin desteklenmesi amacı ile fidan üretimi iş kolunun KOSGEB desteklerinden faydalanan sektörler arasına alınması için KOSGEB nezninde girişimde bulunulabilir.

4) Kooperatifçiliğin destek bulamaması

- Kooperatifçiliği özendirerek destek mekanizmaların oluşturulması için çatı kuruluşlar nezninde girişimlerde bulunulabilir ve bu destek mekanizması ile alakalı bilgilendirme yapılabilir. Böylelikle firmaların nispeten küçük ve orta boy işletme olmaları sebebi ile yaşadıkları yapısal sıkıntıların önüne geçilebilir.

5) Pazar Bulma

- Firmalara hedef pazarlar, müşteri bulma, markalaşma, pazarlama gibi konularda dış ticaret eğitimleri verilebilir.
- Sahiş firması niteliğinde işletmelerin yurtdışı pazarlara ulaşması için, fidancılık sektörünün KOSGEB yurtdışı desteklerinden faydalanan sektörler arasına alınması için faaliyetlerde bulunulabilir.
- Tüzel niteliğe sahip işletmeler Ticaret Bakanlığı Yurt Dışı Destek Programları hakkında bilgilendirilebilir ve bu konuda danışmanlık verilebilir.

KAYNAKLAR

- Meyve Fidanı Üreten İşletmelerin Sektöre Bakış ve Beklentileri, Dilek KARAMÜRSEL, Fatma Pınar ÖZTÜRK, Emel Kaçal, Alamettin BAYAV, Meltem EMRE, Cennet OĞUZ, Ömer Faruk KARAMÜRSEL, Süleyman AKOL, Ayşegül SARISU, Mesut ALTINDAL, KSÜ Tarım ve Doğa Derg. 21(Özel Sayı): 86-94, 2018.
- Ceviz (*Juglans regia* L.) Fidanı Üretiminde Epikotil Aşısının Aşı Başarısı ve Fidan Gelişmesi Üzerine Etkisi, Adel EBRAHEMPORAZAR, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, 2010.
- Pratik Ceviz Yetiştiriciliği Kitapçığı,
- T.C. Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü, 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri
- TÜRKTOB Verileri